

УДК 372.881.111.22

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-3-18>**Ірина КУЛИНА,***orcid.org/0000-0002-2990-6557**кандидат філологічних наук, доцент,
завідувачка кафедри німецької філології**Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(Одеса, Україна), iryna_kulyna@ukr.net***Юлія БЕРЕЗІНА,***orcid.org/0000-0003-3921-1481**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
(Одеса, Україна), beresinajulia@gmail.com*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК ПІДґРУНТЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Міжкультурна комунікація відіграє важливу роль у процесі викладання іноземної мови, більше того, ураховуючи світову глобалізацію, її важливість набуває нового значення. У сучасному світі на території будь-якої держави проживає велика кількість соціальних, етнічних і релігійних груп, які постійно між собою контактують. Крім того, люди часто мандрують, їздять у ділових справах, мігрують, тому знання принципів міжкультурної комунікації на теперішній час дуже необхідні. Актуальність дослідження полягає в тому, що воно виконано в руслі досліджень, які пов'язані з проблемою міжкультурної комунікації. При цьому пропонується проведення порівняльного аналізу рідної мови та мови, що вивчається, у цьому випадку української та німецької, бо вивчення іноземної мови має відбуватися в тісному зв'язку зі знаннями власної мови. Саме це дасть змогу посилити вплив міжкультурної комунікації на студентів для більш практичного засвоєння іноземної мови. Мета праці полягає в дослідженні сучасної німецької та української мови й виявлення їхніх спільних рис, що може бути застосовано при формуванні міжкультурної комунікації в процесі опанування іноземною мовою. Об'єктом дослідження обрано 2 мови – німецьку та українську, які є представниками 2 гілок індоєвропейської мови: германської та української. Предметом дослідження є фонетичні, морфологічні, лексичні й граматичні одиниці німецької та української мов. Матеріалом дослідження слугували давні й сучасні словники німецької та української мов, а також етимологічні словники. Використано метод спостереження, дескриптивний і порівняльно-історичний методи дослідження. У ході дослідження мовного корпусу української та німецької мов встановлено безперечні зв'язки їх спорідненості, які виявлені з урахуванням фонетичних, морфологічних, граматичних і лексичних критеріїв. Виявлені мовні факти дають підставу вважати, що німецька та українська мови не тільки належать до однієї з найбільших мовних сімей у світі, індоєвропейської, а й мають більш тісні зв'язки, ніж інші представники германських і слов'янських мов.

Ключові слова: *німецька мова, українська мова, комунікативна взаємодія, компетентності, компетенції*

Iryna KULYNA,*orcid.org/0000-0002-2990-6557**Candidate of Philology, Associate Professor,
Head of the Department of German Philology
Odesa I. I. Mechnikov National University
(Odesa, Ukraine), iryna_kulyna@ukr.net***Yuliia BEREZINA,***orcid.org/0000-0003-3921-1481**Candidate of Philology,
Associate Professor at the Department of the Foreign Languages
and Humanitarian Faculties
Odesa I. I. Mechnikov National University
(Odesa, Ukraine), beresinajulia@gmail.com*

INTERCULTURAL COMMUNICATION AS THE BASIS FOR TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Intercultural communication plays an important role in the process of teaching foreign languages, moreover, in view of the world globalization, its importance has taken on a new significance. In today's world, a large number of social, ethnic and religious groups live on the territory of any state and are in constant contact with one another. In addition, people are often moving, travelling in business, migrating, so knowledge of the principles of intercultural communication is essential at the present time. The relevance of this research lies in the fact that it is carried out in the line of research, which is connected with the problem of intercultural communication. A comparative analysis of the mother tongue and the language being studied, in this case Ukrainian and German, is suggested, since learning a foreign language must be closely linked to the knowledge of the mother tongue. This is to strengthen the impact of intercultural communication on the students for a more practical acquisition of foreign language. The aim of our work is to investigate the current German and Ukrainian languages and to identify their common features, which can be used in the formation of intercultural communication in the process of foreign language learning. The object of the research is 2 languages – German and Ukrainian, which are representatives of 2 strands of the foreign European language: German and Slovenian. The subject of the research is phonetic, morphological, lexical and grammatical units of German and Ukrainian languages. The study was based on old and contemporary vocabularies of German and Ukrainian language, as well as on etymological vocabularies. The work used the method of observation, descriptive and comparative-historical research methods. Our study of the Ukrainian and German language corpus has established the inextricable links of their spatial disjuncture, which have been identified on the basis of phonetic, morphological, grammatical and lexical criteria. The language facts revealed give grounds to believe that the German and Ukrainian languages are not only one of the largest language families in the world, The German and Ukrainian languages not only belong to one of the largest language families in the world, the Indo-European one, but they are also more closely connected than the other members of the Germanic and Slovenian languages.

Key words: German, Ukrainian, communicative interaction, competences, skills.

Постановка проблеми. Під міжкультурною комунікацією (далі – МК) більшість лінгвістів (Алієва, 2007; Кузьміна, 2002; Селіванова, 2011; D. Deardorff, 2006; Rost-Roth, 1996) розуміють комунікативну взаємодію представників різних культур, під час якої відбувається обмін інформацією, досвідом і духовними цінностями. Оскільки представники різних спільнот взаємодіють один із одним ще з далеких часів появи людства та виділення їх в окремі людські групи, де вже існували ти чи інші культури, то можна припустити, що основа міжкультурної комунікації зародилася ще в далекій давнині.

Звичайно, це був зовсім інший спосіб спілкування, якщо порівнювати його із сьогоденним, але вже тоді людство, як і тепер, намагалося розуміти чуже й водночас бути зрозумілими при спілкуванні чужою мовою.

Проблеми міжкультурної комунікації завжди цікавили як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Особлива роль у цьому належить порівняльно-історичному методу, що з'явився в гуманітарних науках на початку XIX століття й дав змогу почати цілеспрямоване систематичне вивчення мов і культур.

Засновниками порівняльно-історичного мовознавства вважаються, як наголошує В. В. Левицький, Ф. Бопп, Я. Грімм, В. Грімм, Р. Раск, О. Х. Востоков та ін. (Левицький, 2008: 24). Проблема мовленнєвої діяльності й спілкування займався також В. Гумбольдт (Humboldt, 1994) та ін.

Існує думка, що теорія міжкультурної комунікації почала формування в часи Другої світової війни й пов'язана з діяльністю дипломатів, політиків бізнесменів. Особливий вплив на розвиток міжкультурної комунікації мала публікація книги Е. Холла «The Silent Language» – «Мовчазна мова» (1959 р.), де він підкреслював особливий зв'язок між культурою та комунікацією. Автор уважав, що культура людини завжди пов'язана зі знаннями як рідної мови, так й іноземної.

За останні роки зацікавленість до вивчення міжкультурної комунікації значно посилилася, бо з активним проявом процесів глобалізації з'явилася необхідність зберегти будь-яку національну культуру від впливу цієї ж глобалізації (Донець, 2001; Селіванова, 2011; Комарницька, 2008).

У сучасному світі на території будь-якої держави проживає велика кількість соціальних, етнічних і релігійних груп, які постійно між собою контактують. Крім того, люди часто мандрують, їздять у ділових справах, мігрують, тому знання принципів міжкультурної комунікації сьогодні дуже необхідні.

Оскільки мова – це основа комунікативної діяльності, засіб пізнання та передачі інформації, при цьому дуже важливою, як вважає О. О. Селіванова, є комунікативна адаптивність, тобто здатність комунікантів до перегляду звичних уявлень і рішень, до гнучкого реагування на обставини, що змінюються в процесі спілкування, але без втрати особистісної свободи. (Селіванова, 2010: 263).

Саме тут треба розглядати освіту загалом і мовну освіту зокрема як основу для формування здатності суб'єктів до міжкультурної взаємодії на рівних правах незалежно від суспільного простору. Авторка також підкреслює, що культурні стандарти зафіксовані в знаковій формі культурно-мовного коду, але володіння іншою мовою ще не передбачає комунікативної успішності, бо для цього потрібно органічно поєднувати в спілкуванні три взаємно проникні коди: мовний, паравербальний і культурний (Селіванова, 2011: 275).

Аналіз досліджень. Хоча проблема міжкультурної комунікації при викладанні іноземних мов існувала давно, але тільки останнім часом учені підійшли до її ретельного вивчення. У цьому напрямі є напрацювання М. О. Гузикової, Н. Г. Приходько, І. Михайленко, І. Г. Кулиної, Ю. О. Березіної та ін. (Гузикова, 2015; Приходько, 2016; Михайленко, 2012; Кулина, 2020; Березіна, 2020).

Названі вчені наголошують, що кожне заняття іноземної мови – це перехрестя культур, це практика міжкультурної комунікації, тому що кожне іноземне слово відображує іноземну культуру, за кожним словом стоїть зумовлене національною свідомістю уявлення про світ.

Наше бачення зазначеної проблеми полягає в тому, що сучасне викладання іноземної мови вимагає від викладача необхідної компетентності та компетенції, тобто не тільки знань, а й умінь навчити студентів володіти іноземною мовою, щоб вони, розвиваючи свої комунікативні здібності, спиралися на нерозривну єдність між світом і культурою народів, які цими мовами розмовляють.

Відомо, що до основних компонентів при викладанні іноземної мови належать не тільки знання самої мови, її фонетичного, морфологічного, граматичного, лексичного складу, а й знання літератури й культури, національних звичаїв і традицій, лінгвокраїнознавства іноземної мови, що вивчається.

Але поряд із наявними необхідно знаходити нові методи викладання. Уважаємо, що одним із таких є застосування знань із царини загального мовознавства, історії мови, етимології та семантики, бо саме ці науки розкривають лексичні й інші зв'язки між різними мовами, більшість із яких виникли з єдиної індоєвропейської прамови (напр., германські, слов'янські та інші мови).

Актуальність дослідження полягає в тому, що воно виконано в руслі досліджень, які пов'язані з проблемою міжкультурної комунікації. При цьому пропонується проведення порівняльного ана-

лізу рідної мови та мови, що вивчається, у цьому випадку української та німецької, бо вивчення іноземної мови має відбуватися в тісному зв'язку зі знаннями власної мови.

Саме це дасть змогу посилити вплив міжкультурної комунікації на студентів для більш практичного засвоєння іноземної мови.

Мета статті полягає в дослідженні сучасної німецької та української мов і виявленні їх спільних рис, що може бути застосовано при формуванні міжкультурної комунікації в процесі опанування іноземною мовою.

Об'єктом дослідження обрано 2 мови – німецьку й українську, які є представниками 2 гілок індоєвропейської мови: германської та слов'янської.

Предметом дослідження є фонетичні, морфологічні, лексичні й граматичні одиниці німецької та української мов.

Матеріалом дослідження слугували давні й сучасні словники німецької та української мов, а також етимологічні словники. Використано метод спостереження, дескриптивний і порівняльно-історичний методи дослідження.

Виклад основного матеріалу. У результаті проведеного нами дослідження встановлено, що німецька та українська мови мають багато спільного на різних мовних рівнях (фонетичному, морфологічному, граматичному, лексичному тощо).

При розгляді таких лексичних одиниць, як санскр. **ghamsa*, грец. *khen*, лат. *(h)anser*, да. *gos*, дн. *gans*, дісл. *aisl*, нім. *Gans*, укр. *зусак*, виявлено, що на початку слова (im Anlaut) відбувається такий перехід приголосних: **gh→kh→h→g→г*, де перехід **gh→k* уважається Першим пересуванням приголосних, або Законом Грімма (Die Erste Lautverschiebung oder Grimmisches Gesetz), а перехід *k→g→г* відбувається за Законом Вернера (Wernersches Gesetz). Цей факт свідчить про спорідненість зазначених мов, де відбувалися вищевказані явища.

Фонетичний аналіз початкових приголосних у словах санскр. **bhrater*, грец. *phrator*, лат. *frater*, гот. *broþar*, дн. *bruodar*, нім. *Bruder*, укр. *брат* також підтверджує спорідненість цих мов, де відбувався поступовий перехід **bh→ph→f→b→б*.

Виявлено також спільні риси у форматі порівняльної граматики, наприклад, при дієвідміні в деяких індоєвропейських мовах, у тому числі німецькій та українській (див. таблицю 1).

Зазначені форми дієслів з'явилися в різні часи, але завдяки порівняльно-історичному методу встановлюється спорідненість цих мов, що відображена в певній закономірності як у дієвідміні (однина/множина, особові закінчення дієслів), так

Таблиця 1

Прояв дієвідміни на прикладі зазначених індоєвропейських мов

Дійсний спосіб, теперішній час		Indikativ Präsens	
Singular (однина)			
лат.	гот.	нім.	укр.
1. ver t o	1. wair þ a	1. wer d e	1. вер ч у
2. ver t is	2. wair þ is	2. w ir st	2. вер т иш
3. ver t it	3. wair þ ip	3. w ir d	3. вер т ить
Plural (множина)			
лат.	гот.	нім.	укр.
1. ver t imus	1. wair þ am	1. wer d en	1. вер т им
2. ver t itis	2. wair þ ip	2. wer d et	2. вер т ите
3. ver t unt	3. wair þ and	3. wer d en	3. вер т ять

Таблиця 2

Порівняльний аналіз дієвідміни німецького дієслова «sein» та українського «бути»

Дійсний спосіб, теперішній час		Indikativ Präsens	
однина	множина	Singular	Plural
1. буду	1. будемо	1. bin	1. sind
2. будеш	2. будете	2. bist	2. seid
3. буде	3. будуть	3. ist	3. sind

і в морфологічному складі, бо ці дієслова мають однакову основу.

Спостереження за розвитком давньої основи **werþ*, *warþ*, *wurþ*, яка існує в розглянутих дієсловах, показало, що в індоєвропейській мові **uer* мало значення «стати, вертити, крутити», у германській **warþ*, *wurþ*, *werþan* означало «ставати, стати, становитися», у слов'янській **vьrteti* – «вертити, воротити».

Інша індоєвропейська основа **bhewa*/ *bhow*/ *bhw*, що означала «рости, бути, жити», набула в германських мовах рефлексів кореня **bew*/ *bow*/ *bu* «жити, бути», у слов'янських – **byti* – «бути». При цьому один з трьох іє. коренів, що становить суплетивну парадигму дієвідміни зі значенням «бути» (*ez-*, *wez-*), становить як у сучасній німецькій мові, так і в сучасній українській мові контамінацію (змішування, зрощення, взаємодію) іє. **ez* та **bheuə*, у результаті чого маємо в німецькій мові *bin* (від «sein»), а в українській мові – *буду* від «бути».

Розглянемо також такі граматичні реалії, що є свідченням спорідненості досліджуваних мов:

– стосовно управління дієслів (Rektion der Verben): нім. danken (Dat.) – укр. дякувати комусь (Ich danke dir. – Я дякую тобі.); нім. warten auf Akk. – укр. чекати на когось (Ich warte auf dich. – Я чекаю на тебе.); нім. es braucht mir – мені бракує (Es braucht mir Kenntnisse – Мені бракує знань) тощо;

– стосовно спільного роду іменників: нім. der Hund – укр. собака (він), нім. das Haar – укр.

волосся (воно), нім. die Pappel – тополя (вона) тощо.

Що стосується лексичного складу, то тут також виявлено чимало спільних рис, наприклад: das ABC – абетка, das Ziel – ціль, der Borg – борг, die Gewalt – гвалт, das Dach – дах, der Druck – друк, das Komma – кома, die Kost – кошт, die Krawatte – краватка, das Öl – олія, der Palast – палац, das Papier – папір, passen – пасувати, die Perle – перлина, das Porzellan – порцеляна, das Statut – статут, der Streik – страйк, das Fach – фах, fein – файний, die Kneipe – кнайпа, die Mauer – мур, die Waage – ваги тощо.

Дослідження етимології багатьох німецьких та українських іменників знову повертає нас до їх спільного індоєвропейського минулого:

– das Blech – бляха іє. **bhlig*, герм. **blik*, двн. bleh, нім. Blech, укр. бляха;

– blau – блакитний іє. **bhel*/ *bhle*, герм. blæwaz, двн. blaо, нім. blau, укр. блакитний;

– der Bruch – брухт іє. **bhreg*, герм. **brek*/ *brak*, двн. brehha, нім. Bruch, укр. брухт;

– das Dach – дах іє. (s)teg, герм. þaka, двн. teka/deka, нім. Dach, укр. дах;

– der Hain – гай іє. **guoi*/ *gui-*, герм. gues(h), двн. gues(h), нім. Hain, укр. гай;

– die Mauer – мур іє. **smei*/ *mai* -t, герм. **maiβ*/ *d*, **mairja*, двн. meit, нім. Mauer, укр. мур;

– das Öl – олія лат. olium, герм. **ol*/ *al*, двн. oli/ole, нім. Öl, укр. олія;

– die Waage – ваги іє. **uegh*, герм. **wegt* (-ht), двн. waga, нім. Waage, укр. ваги.

Висновки. У ході дослідження мовного корпусу української та німецької мов установлено безперечні зв'язки їх спорідненості, які виявлені з урахуванням фонетичних, морфологічних, граматичних і лексичних критеріїв. Виявлені мовні факти дають підставу вважати, що німецька та українська мови не тільки належать до однієї з найбільших мовних сімей у світі, індоєвропейської, а й мають більш тісні зв'язки, ніж інші представники германських і слов'янських мов.

Це дає змогу висунути гіпотезу про існування якоїсь мовної спільноти, до якої належали українці й німці. Однак це є тільки припущенням, яке потребує ретельних досліджень і не тільки на мовному рівні.

Проведене нами дослідження стане певним внеском при формуванні міжкультурної комунікації в процесі сучасного викладання іноземної мови через знання рідної мови (Fremdverstehen auf Selbstverstehen).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алиева Н. Н. Лингвокультурология, межкультурная коммуникация и кросскультурная лингвистика. *Научное пространство Европы* : материалы конференции, 2007. URL: http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Philologia/19454.doc.htm – 8 стр.
2. Гудков А. Б. Межкультурная коммуникация: проблемы обучения. Москва : Изд-во московского университета, 2000.
3. Гузикова М. О., Фофанова П. Ю. Основы теории межкультурной коммуникации. Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2015.
4. Донец П. Н. Основы общей теории межкультурной коммуникации: научный статус, понятийный аппарат, языковой и неязыковой аспекты, вопросы этики и дидактики. Харьков : Штрих, 2001. 384 с.
5. Комарницька Т. Міжкультурна компетенція – передумова успішної міжкультурної комунікації. *Мова і культура*. Київ, 2008. С. 72–77.
6. Кузьмина Ю. А. Коммуникативные неудачи в межкультурном общении (типология причин возникновения неудач на материале немецкого и русского языков). Архангельск, 2002.
7. Левицький В. В. Основы германистики. Вінниця : Нова Книга, 2008. 528 с.
8. Михайленко І. Міжкультурна комунікація в контексті вивчення іноземних мов на неспеціальних факультетах ВНЗ. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 9. С. 157–161. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrain_2012_9_43.
9. Приходько Н. Г. Формування міжкультурної комунікації в процесі опанування іноземною мовою / ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана. Київ, 2016. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18514/115-117.pdf?sequence=1>.
10. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 843 с.
11. Селіванова О. О. Основы теории мовної комунікації. Черкаси, 2011. 350 с.
12. Deardorff D. (o.J.). Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-Kompetenz, Modelle von Dr. Darla K. Deardorff. 2006. Letzter Zugriff. URL: https://www.jugendpolitikeneuropa.de/downloads/22-177-414/bertelsmann_intkomp.pdf.
13. Humboldt W., von. Über die Sprache. Reden vor der Akademie. Tübingen, 1994.
14. Kulyna I., Berezina I. FREMDVERSTEHEN AUF SELBSTVERSTEHEN. *ΛΟΓΟΣ*. 2020. P. 91–95. URL: <https://doi.org/10.36074/24.07.2020.v3.32>.
15. Rost-Roth M. Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht*. 1996. № 1 (1). P. 37. URL: [vailable:http://www.spz.tudarmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_1](http://www.spz.tudarmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_1).

REFERENCES

1. Alieva, N.N. (2007). Lingvokul'turologiya, mezhkul'turnaya kommunikaciya i krosskul'turnaya lingvistika. [Linguistics, intercultural communication and cross-cultural linguistics]. Nauchnoe prostranstvo Evropy': materialy konferencii. E'lektronny'j resurs. Rezhim dostupa: http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/Philologia/19454.doc.htm [in Russian].
2. Gudkov, A.B. (2000). Mezhkul'turnaya kommunikaciya: problemy obucheniya. [Intercultural Communication: Problems of Teaching]. Moskwa: Izd-vo moskovskogo universiteta [in Russian].
3. Guzikova, M.O., Fofanova, P.Yu. (2015). Osnovy teorii mezhkul'turnoj kommunikacii. [Fundamentals of Intercultural Communication Theory]. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo universiteta [in Russian].
4. Donec, P.N. (2001). Osnovy obshhej teorii mezhkul'turnoj kommunikacii: nauchny'j status, ponyatijny'j apparat, yazykovoj i neyazykovoj aspekty, voprosy etiki i didaktiki. [Foundations of the general theory of intercultural communication: scientific status, conceptual apparatus, linguistic and non-linguistic aspects, issues of ethics and didactics]. Har'kov: Shtrix. p. 384 [in Russian].
5. Komarnytska, T. (2008). Mizhkulturna kompetentsiia – peredumova uspishnoi mizhkulturnoi komunikatsii [Intercultural competence is a prerequisite for successful intercultural communication. In: Language and culture]. V: Mova i kultura. Kyiv. p. 72–77 [in Ukrainian].
6. Kuz'mina, Yu.A. (2002). Kommunikativny'e neudachi v mezhkul'turnom obshhenii (tipologiya prichin vozniknoveniya neudach na materiale nemeczkogo i russkogo yazy'kov). [Communicative failures in intercultural communication (typology of reasons of failures on the material of German and Russian)]. Diplomnaya rabota. Arxangel'sk [in Russian].

7. Levytskyi, V.V. (2008). *Osnovy hermanistyky*. [Basics of Germanic Studies]. Vinnytsia. Nova Knyha. p. 528 [in Ukrainian].
8. Mykhailenko, I. (2012). *Mizhkulturna komunikatsiia v konteksti vyvchennia inozemnykh mov na nespetsialnykh fakultetakh VNZ* [Intercultural communication in the context of teaching foreign languages to non-specialist faculties of higher education institutions]. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Вyp. 9. p. 157-161. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2012_9_43 [in Ukrainian].
9. Prykhodko, N.H. (2016). *Formuvannia mizhkulturnoi komunikatsii v protsesi opanuvannia inozemnoiu movoiu* [Formation of intercultural communication in the process of foreign language acquisition.]. *DVNZ «Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Vadyma Hetmana*. <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18514/115-117.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
10. Selivanova, O.O. (2010). *Linhvistychna entsyklopediia* [Linguistic Encyclopaedia]. Poltava, Dovkillia-K. p. 843. [in Ukrainian].
11. Selivanova, O.O. (2011). *Osnovy teorii movnoi komunikatsii*. [Fundamentals of the theory of language communication]. Cherkasy. p. 350. [in Ukrainian].
12. Deardorff, D. (o.J.). (2006). *Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts? Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-Kompetenz, Modelle von Dr. Darla K. Deardorff. Letzter Zugriff* https://www.jugendpolitikineuropa.de/downloads/22-177-414/bertelsmann_intkomp.pdf.
13. Humboldt, W., von. (1994). *Über die Sprache. Reden vor der Akademie*. Tübingen.
14. Kulyna, I., & Berezina, I. (2020). *Fremdverstehen auf Selbstverstehen*. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 91-95. <https://doi.org/10.36074/24.07.2020.v3.32>.
15. Rost-Roth, M. (1996). *Deutsch als Fremdsprache und interkulturelle Kommunikation*. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* [Online], 1(1), 37 pp. available: http://www.spz.tudarmstadt.de/projekt_ejournal/jg_01_1.